Sosiaali- ja terveysvaliokunta
EDUSKUNTA

HE 245/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Liikenne- ja viestintäministeriön kirjallinen asiantuntijalausunto

Yleistä

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt liikenne- ja viestintäministeriön lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (HE 245/2020 vp).

Lausuntonaan liikenne- ja viestintäministeriö toteaa seuraavaa:

Liikenne- ja viestintäministeriö pitää hallituksen esityksen sisältämiä lisätoimia covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi kannatettavina ja on osallistunut osaltaan sosiaali- ja terveysministeriön johtamaan säädöshankkeeseen. Liikenne- ja viestintäministeriön vastuulla on valmisteltu ehdotukseen sisältyvät säännösmuutokset terveysturvallisuuden takaamiseksi henkilöliikenteessä sekä sen asematiloissa, terminaaleissa ja muissa vastaavissa tiloissa (esimerkiksi 58 c, 58 e, 58 f ja 58 h § sekä 59 a §). Ehdotettujen säännösten tavoitteena on lisätä ihmisten luottamusta henkilöliikenteeseen, kun he käyttävät välttämättömiä liikenteen palveluja.

Covid-19-epidemia on osoittanut, että nykyisen lainsäädännön mukaiset liikenneviranomaisten toimivaltuudet eivät ole riittäviä matkustajien terveysturvallisuuden takaamiseksi. Muutosehdotuksilla lisätään Liikenne- ja viestintävirasto Traficomin toimivaltuuksia tehdä henkilöliikenteen toimijoita koskevia päätöksiä matkustajien terveyden turvaamiseksi epidemiatilanteessa. Näin liikenneviranomaiset voivat operatiivisen kentän tuntemuksellaan nykyistä paremmin tukea terveydenhuoltoviranomaisten johtamaa epidemian leviämisen estämistyötä. Tartuntatautien epidemiologisen tilanteen arviointi ja seuranta jäisivät edelleen terveysviranomaisten vastuulle.

Yksityiskohtaiset huomiot

Tartuntatautilakiin tehtävät muutokset henkilöliikenteen osalta koskisivat hygieniatoimenpiteiden edellyttämistä liikennevälineissä, asemilla, terminaaleissa ja muissa vastaavissa sisätiloista ja mahdollisia viranomaisen päätökseen perustuvia matkustajamäärän väliaikaisia rajoittamisia covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi sekä näiden

toimenpiteiden kirjaamista liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) mukaisiin valmiussuunnitelmiin (18, 18 a, 58, 66 ja 129 §).

Liikenne- ja viestintäministeriö katsoo, että aikaisemmin ohjeistuksina ja suosituksina annetut ensisijaiset leviämisen estämiseksi edellytettävät hygieniatoimenpiteet henkilöliikenteessä ja sitä koskevissa tiloissa on syytä tuoda lain tasolla velvoittaviksi, jotta liikenteen toimijat ottavat toimenpiteitä tehokkaammin käyttöön epidemiatilanteen muuttuessa mahdollisesti heikompaan suuntaan vastaisuudessa ja jotta laiminlyönteihin voidaan tarvittaessa puuttua.

Velvoitteiden määräaikaisuus

Ehdotetut velvoitteet olisivat määräaikaisia. Velvoitteiden asettamista kuljetuspalvelun tarjoajalle ja osaltaan tämän toimeksiannosta toimivalle liikennöitsijälle ei voida pitää kohtuuttomina lain voimassaolon ajaksi, koska velvoitteet vahvistavat kuljetusten terveysturvallisuutta ja lisäävät matkustajien luottamusta henkilöliikenteeseen. Näin ollen määräaikaiseksi säädettävät ja melko lieviä taloudellisia vaikutuksia aiheuttavat velvoitteet kuljetuspalvelun tarjoajalle ja tämän toimeksiannosta toimivalle liikennöitsijälle voivat ehkäistä covid-19-epidemian leviämistä ja sitä, ettei ole välttämätöntä asettaa kuljetuspalvelun tarjoajien ja liikennöitsijöiden toimintaan enemmän vaikuttavia ja kustannuksia enemmän aiheuttavia rajoitteita.

Matkustajamäärien rajoittaminen liikennevälineissä (58 f §)

Jos on ilmeistä, että covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi kuljetuspalvelun tarjoajan ja osaltaan tämän toimeksiannosta toimivan liikennöitsijän toteuttamat ensisijaiset hygieniatoimenpiteet eivät ole riittäviä ja jos lisiätoimenpiteet ovat välttämätöntä epidemian leviämisen estämiseksi, esityksessä säädettäisiin Liikenne- ja viestintäviraston toimivallasta antaa päätöksiä, joiden tarkoituksena olisi matkustajamäärien rajoittaminen liikennevälineissä. Kyseessä olisi ehdottoman viimesijainen keino väljyyden varmistamiseksi liikennevälineissä. Esityksessä säädettäisiin kriteerit, joiden perusteella Liikenne- ja viestintävirasto voisi tehdä matkustajamäärän väliaikaista rajoittamista koskevan päätöksen. Lisäksi säädettäisiin kriteerit, jotka Liikenne- ja viestintäviraston olisi otettava huomioon päätöstä tehtäessä ja rajoitusta arvioitaessa. Laissa säädettyjen kriteerien tavoitteena on antaa Liikenne- ja viestintävirastolle tukea aluekohtaiseen arviointiin tartuntatautitilanteen vakavuudesta ja toimenpiteiden välttämättömyydestä. Sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on ilmoitettava Liikenne- ja viestintävirastolle sellaisen tilanteen olemassaolosta tai perutellusta uhasta sellaisen tilanteen syntymiselle alueellaan, jossa kunnan tai sairaanhoitopiirin alueella todetaan tautiryppäitä, joiden tartuntaketjuja ei pystytä luotettavasti jäljittämään ja jotka aiheuttavat terveysviranomaisten asiantuntija-arvion mukaan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen alueella.

Kuljetuksille ja liikennöinnille on ominaista ihmisten liikkuvuus, mikä on keskeinen ero toimialoihin, joissa toimintaa harjoitetaan vain kiinteästi tietyssä paikassa. Kuljetuspalvelun tarjoajalla ja osaltaan liikennöitsijällä olisi velvollisuus huolehtia, että lähikontakteja ei tapahtuisi matkustettaessa,

vaan matkustaminen tapahtuisi väljästi ja riittävä etäisyys matkustajien välillä liikennevälineessä voitaisiin ylläpitää. Koronaviruksen tärkeimpiin ehkäisykeinoihin kuuluu fyysisen etäisyyden ylläpitäminen sekä lähikontaktien vähentäminen. Tämän voisi tehdä rajoittamalla istuinpaikkamääriä.

Liikenne- ja viestintävirasto saisi päätöksellään velvoittaa rajoittamaan matkustajamäärää enintään puoleen siitä suurimmasta matkustajamäärästä, joka on sallittua ottaa liikennevälineeseen. Matkustajamäärän rajaamisella enintään puoleen mahdollistettaisiin tarvittavien kuljetusten jatkuminen ja kuljetuspalvelun tarjoajan tai tämän osalta toimivan liikennöitsijän elinkeinotoiminnan harjoittamisen jatkaminen taaten matkustajien välinen väljyys ja huomioon ottaen terveysturvallisuus liikenteessä. Päätökset voitaisiin tehdä vain koskien yli 10 henkilön kuljetuksia. Päätös ei saisi estää kenenkään oikeutta lakisääteisiin palveluihin eikä se saisi estää virkamiestä hoitamasta virkatehtäviään. Näin erilaiset pienimuotoiset yhteiskuljetukset, kuten saman kotitalouden jäsenien muodostamat matkustajaryhmät tai koulukuljetukset, voitaisiin hoitaa normaalisti. Kuitenkin mahdollisilla matkustajamäärärajoituksilla voitaisiin estää merkittävien ja laajojen tartuntaketjujen syntyminen liikenteessä, jossa tartunnalle altistuneiden jäljittäminen muodostuisi haasteelliseksi matkustajamäärien suuruudesta johtuen. Rajoitusta 10 henkilöön on sovellettu myös muiden toimialojen suosituksissa, joten tämä olisi linjassa näiden kanssa.

Liikenne- ja viestintäviraston päätös saataisiin tehdä enintään kuukauden ajaksi kerrallaan ja se olisi välittömästi kumottava, jos edellytykset päätöksen voimassaoloon eivät enää täytyisi. Päätöksen kuukauden mittainen määräaikaa pidetään perusteltuna siksi, että lyhyemmän määräajan sisällä toteutettavat matkustajamäärän rajoitukset eivät mahdollistaisi velvoitteiden tosiasiallista vaikuttavuutta covid-19-taudin leviämisen estämiseksi.

Terveysturvallisuus asemilla ja terminaaleissa (58 c, e ja h §)

Esityksessä säädettäisiin lisäksi asemista, terminaaleista tai muista vastaavista tiloista vastaavilta ja kuljetus- tai liikennepalvelun palveluntarjoajan edellytetyistä riittävistä järjestelyistä covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi, joilla mahdollistetaan riittävän väljyyden ylläpito mahdollisissa ruuhkatilanteissa, kun matkustajat siirtyvät liikennevälineeseen tai poistuvat siitä. Samoin esityksessä säädettäisiin, että edellä mainittujen tilojen hallinnasta vastaavan tahon ja kuljetus- tai liikennepalvelun palveluntarjoajan olisi yhteistyössä laadittava kirjallinen suunnitelma siitä, miten ne toteuttaisivat niille säädetyt velvoitteet. Kuljetus- tai liikennepalvelun tarjoajan olisi liitettävä suunnitelma osaksi liikenteen palveluista annetun lain mukaista valmiussuunnitelmaa. Kirjallinen suunnitelma selventäisi toiminnanharjoittajien välisten velvoitteiden jakautumista.

Valvonta (59 a §)

Liikenne- ja viestintävirasto yhdessä kuntien kanssa valvoisivat edellä mainittujen velvollisuuksien ja rajoitusten sekä niitä koskevien päätösten

noudattamista. Liikenne- ja viestintävirasto ja kunnat saisivat tarkastaa valvomansa toimijan toiminnan sekä toiminnassa käytettävät tilat. Niillä on myös oikeus saada virka-apua poliisilta tarkastuksen toimeenpanemiseksi. Liikenteessä poliisin osalta tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi tieliikennelain (729/2018) mukaisia liikenteen ohjaus- ja valvontatehtäviä suoritettavan tarkastuksen toimeenpanemisen yhteydessä.

Jos velvollisuuksien ja rajoitusten sekä niitä koskevien päätösten noudattamisessa havaitaan puutteita tai epäkohtia, määräyksen niiden korjaamiseksi voivat antaa Liikenne- ja viestintävirasto ja kunta. Liikenne- ja viestintävirasto ja kunta voivat asettaa määräyksen noudattamisen tehosteeksi uhkasakon. Uudet valvonta- ja sanktiosäännökset vahvistaisivat viranomaisten alueellisina määräyksinä annettujen vaatimusten noudattamista. On aiheellista, että kunnat valvovat yhdessä Liikenne- ja viestintäviraston kanssa säädettyjen velvoitteiden ja rajoitusten noudattamista, jotta toimenpiteet epidemian leviämisen estämiseksi ovat alueellisesti tehokkaita ja oikeasuhtaisia.

Vaikutukset viranomaistoimintaan

Esitys toisi Liikenne- ja viestintävirastolle kokonaan uuden tyyppisiä tehtäviä. Liikenne- ja viestintävirasto on arvioinut, että esitys aiheuttaisi tarpeen lisätä vuositasolla toimintamenoihin 650 000 euroa. Esitys aiheuttaisi tarpeen lisätä Liikenne- ja viestintävirastoon viiden henkilötyövuoden työpanos toteuttamaan esityksestä johtuvia tehtäviä. Virastolle säädettäisiin uudenlaisia asiantuntijatehtäviä, jotka edellyttävät myös terveydenhuollon osaamista ja joiden asianmukainen hoitaminen vaatisi lisäresursseja. Tartuntatautilain väliaikaisista muutoksista huolimatta viraston olisi myös jatkossa pidettävä yllä toimintavalmiutta ja kartutettava siksi pysyvästi asiantuntemustaan liikenteen terveysturvallisuuden alasta sekä tavoista, joilla voidaan estää tartuntatautien leviämistä henkilöliikenteessä. Ehkäisytoimenpiteiden toteuttamistavat voivat vaihdella liikennemuodoittain, joten tarvitaan myös liikennemuotokohtaista asiantuntemusta terveysturvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Samalla olisi myös kasvatettava asiantuntemusta harkinnassa olevien päätöksen vaikutuksista liikennepalvelujen kysyntään, kuten välttämättömään työmatkaliikenteeseen. On tärkeää, että nämä resurssitarpeet otetaan huomioon lisätalousarvion yhteydessä.

Tomi Paavola
Ylitarkastaja
Tietoliiketoimintayksikkö
Tieto-osasto